

UNIWERSYTET MEDYCZNY W LUBLINIE
KATEDRA FARMAKOLOGII DOŚWIADCZALNEJ I KLINICZNEJ

ul. Jaczewskiego 8b (Collegium Pathologicum), 20-090 Lublin

tel.: +48 81448 6450; faks: +48 81448 6451

e-mail tomasz.kocki@umlub.pl

dr hab. n. med. Tomasz Kocki

Lublin, dnia 06 maja 2016 r.

O C E N A

pracy doktorskiej lek. stom. Łukasza Lewkowicza pt. *Analiza znajomości leków stosowanych przed leczeniem stomatologicznym*

Współczesny rozwój medycyny a wraz z nią farmakoterapii przyczynia się do coraz skuteczniejszych terapii chorób. Z drugiej jednak strony różnorodność leków i preparatów medycznych ordynowanych przez lekarzy lub dostępnych bez recepty może u pacjentów wywoływać niebezpieczne dla zdrowia a nawet życia interakcje lekowe. Polipragmazja i jatrogenia stają się istotnym problemem w programach terapeutycznych.

Lekarz stomatolog w swojej codziennej praktyce dentystycznej spotyka się z całym przekrojem chorób wymagających przyjmowania wielu leków z różnorodnych grup terapeutycznych.

Informacja na temat leków przyjmowanych długotrwale lub doraźnie ma kluczowe znaczenie przy podejmowaniu decyzji o wykonaniu zabiegu dentystycznego lub/i wdrożeniu niezbędnej terapii farmakologicznej. Szczególnie istotne jest to np. przy zabiegach związanych z przerwaniem ciągłości tkanek lub krwawieniem u pacjentów stosujących długotrwałą terapię wpływającą na homeostazę. Dokładnie zebrany wywiad lekarski ze zwróceniem uwagi na towarzyszące schorzenia, na które pacjent jest lub był leczony, zabiegi, jakie miał uprzednio wykonane oraz leki, które obecnie przyjmuje umożliwia wcześniejsze przygotowanie pacjenta, zmianę leków czy dawkowanie, a tym samym pozwala na leczenie stomatologiczne bez wpływu na przebieg choroby podstawowej a także zapobiega działaniom niepożądanym oraz interakcjom pomiędzy stosowanymi lekami.

Tematyka badawcza podjęta przez Pana lek. stom. Łukasza Lewkowicza dotyczy bardzo istotnego zagadnienia dotyczącego współpracy pomiędzy lekarzem stomatologiem a pacjentem, prawidłowego przepływu informacji oraz analizy stosowanych leków przed podjęciem leczenia dentystycznego. Ma to ogromne znaczenie szczególnie przy łatwej dostępności leków z grupy OTC. Należy także zauważyć, że Autor ma praktyczny, ciągły kontakt z tematyką zawartą w dysertacji ze względu na miejsce wykonywania zawodu – Gabinet Stomatologiczny.

Przedłożona do oceny praca została wykonana w Katedrze i Zakładzie Toksykologii i Uzależnień, Zakład Toksykologii i Ochrony Zdrowia w Środowisku Pracy Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, pod kierunkiem prof. dr hab. n. med. Przemysława Nowaka.

Praca obejmuje 113 stron oprawionego wydruku komputerowego formatu A4. Posiada typowy układ edytorski: spis treści; wykaz najczęściej stosowanych skrótów i symboli; wykaz tabel i rycin; wstęp, wprowadzający w tematykę dysertacji; cel pracy; materiał i metody badań; wyniki; dyskusja; wnioski; piśmiennictwo, zawierające 104 numerowanych pozycji; streszczenie w języku polskim i angielskim oraz wzór kwestionariusza ankiety.

Kolejność rozdziałów i cytowane piśmiennictwo nie budzą zastrzeżeń recenzenta. Rozprawa zawiera 3 tabele oraz 24 ryciny, które ułatwiają zrozumienie omawianych zagadnień i wyników.

Rozprawę otwiera zwięzły wstęp. Doktorant rozpoczął ten rozdział omawiając rodzaje współpracy pacjenta z lekarzem jako istotny, ale i złożony problem, który decyduje zarówno o krótko- jak i długoterminowych wynikach terapii wielu chorób, w tym schorzeń wchodzących w zakres leczenia stomatologicznego. W dalszej części wstępu Autor przedstawia sposoby zbierania danych dotyczących przyjmowanych przez pacjenta leków oraz metod oceniających stopień przestrzegania zaleceń lekarskich. Ponadto Doktorant omawia działania zmierzające do poprawy przestrzegania zaleceń lekarskich przez pacjentów związanych z farmakoterapią. W ostatniej części wstępu zgodnie z tematem dysertacji, Autor omawia najczęstsze interakcje leków stosowanych przez pacjentów z przyczyn nie stomatologicznych z różnymi terapiami dentystycznymi.

W oparciu o przesłanki przedstawione we wstępie został sformułowany cel rozprawy, którym było określenie odsetka pacjentów przyjmujących leki długotrwale i/lub doraźnie, którzy zgłaszają się do ambulatoryjnego leczenia stomatologicznego; ustalenie grup leków, które są najczęściej zażywane przez pacjentów leczonych stomatologicznie; oszacowanie

odsetka leków, których nazw pacjenci nie pamiętają oraz analizy czynników wpływających na posiadanie przez pacjentów wiedzy na temat przyjmowanych leków.

Badania ankietowe przeprowadzono wśród pacjentów przed wizytą u lekarza dentystry w Gabinetcie Stomatologicznym „Denton”, w okresie styczeń-grudzień 2014 r. Grupa badana liczyła 1010 pacjentów w przedziale wiekowym od 18 do 94 roku życia. Autor zaznaczył, że do analizy danych wzięto pod uwagę 950 prawidłowo wypełnionych ankiet.

Najliczniejszą grupę respondentów stanowili pacjenci w przedziale wiekowym 60-69 lat. Doktorant wykazał, że 85% pacjentów zadeklarowało, że w ciągu 30 dni przed wizytą stosowało leki doraźnie i/lub stosuje leki długotrwanie. Ponadto Autor wykazał, że pacjenci najczęściej zażywali leki przeciwbólowe przeciwzapalne oraz leki stosowane w nadciśnieniu tętniczym. Istotnym jest fakt, że często nie pamiętali nazw przyjmowanych leków. Stwierdzono także, że liczba grup przyjmowanych leków długotrwanie i doraźnie nie zależy od płci pacjentów. Wykształcenie pozostawało bez wpływu na oceniane parametry. Osoby mieszkające w mieście częściej stosowały leki długotrwanie niż pacjenci zamieszkujący na wsi, mieszkańcy miast lepiej pamiętali nazwy stosowanych leków. Podobnie emeryci i renciści częściej niż pozostałe badane grupy stosowali leki długotrwanie i lepiej pamiętali ich nazwy. Wykazano również, że pacjenci zgłaszający się do zabiegu protetycznego stosowali więcej grup leków niż pacjenci zgłaszający się na wizytę kontrolną. Wykazano, że wraz z wiekiem pacjentów wzrasta liczba stosowanych grup leków przyjmowanych długotrwanie, wiek nie miał natomiast związku z liczbą leków stosowanych doraźnie. Stwierdzono także korelację pomiędzy liczbą grup stosowanych leków a leków przyjmowanych długotrwanie, które pacjenci pamiętają i których nie pamiętają.

Rozdział zawierający dyskusję liczy 9 stron. Dyskusja jest ciekawie poprowadzona i czyta się ją z dużym zainteresowaniem. Autor umiejętnie łączy dane z piśmiennictwa przede wszystkim anglojęzycznego z własnymi wynikami.

Pracę kończy sformułowanie 4 wniosków.

Uwagi, które nasunęły się podczas oceny rozprawy doktorskiej są następujące:

1. W części metodologicznej brak szczegółowych informacji na temat zastosowanego narzędzia badawczego – ankietę własnego autorstwa lub narzędzie standaryzowane.
2. W tytule podrozdziału użyto niewłaściwego określenia Grupa badawcza, należało użyć Grupa badana
3. W pracy dostrzeżono kilka drobnych uchybień, np. niewłaściwie użyto słowa „pobiera, pobierają”, powinno być: pacjenci stosują albo przyjmują leki (str. 14); błędy literowe,

zamiast „pozowali” powinno być pozwoli (str. 14); w Tab III zamiast dolny i górny kwart powinno być kwartył dolny i kwartył górny (str. 28)

Rozprawę doktorską lek. stom. Łukasza Lewkowicza pt. *Analiza znajomości leków stosowanych przed leczeniem stomatologicznym* oceniam pozytywnie.

Rozprawa odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim w myśl ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym, oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.). Zwracam się zatem do Wysokiej Rady o dopuszczenie lek. stom. Łukasza Lewkowicza do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, dn. 6 maja 2016 r.

dr hab. Tomasz Kocki